

STABILIZATION AND ACCESSION AGREEMENT AS REGULATORY INSTRUMENT OF POLITICAL AND ECONOMIC REFORMS BETWEEN THE EUROPEAN UNION AND BOSNIA AND HERZEGOVINA¹

Zoran Kalinić²

Abstract

This paper discusses the Stabilisation and Association Agreement, a preferential trade agreement that has political elements. The author deals with EU policy towards the Western Balkans defined in the framework of the Stabilisation and Association Process. The subject of discussion is the bilateral cooperation that the contractual relationship is binding, with the aim of fulfilling the rights and obligations arising from the third-generation European agreements. Objective of this paper is to highlight the mechanism initiating changes that used by the European Union to the interested country to help build capacity for adaption and enforcement of laws and standards the EU. In, the analysis will be discussed status of Bosnia and Herzegovina in the period between the signing of the SAA and the Interim agreement. Emphasising that integration of the Western Balkans into the EU is essential for the European project of peace, in which the contractual relationship through the Stabilization and Association Agreement is used for the fulfillment of political goals that include a wide range of reforms.

Key words: *Stabilisation and Association Agreement, contractual obligations, reforms, mechanisms of the European Union*

JEL classification: F1, F5, F3

INTRODUCTION

Looking at the process of European integration, as main topic and priority of foreign policy of west Balkans countries³, we can notice different

¹ Paper submitted for the International Scientific Conference 'European Union – Challenges of Enlargement and Western Balkans', 29 May 2014, Banja Luka College

² Prof. Zoran Kalinić, PhD, extraordinary professor at 'Nezavisni univerzitet Banja Luka', zk@nubl.org

³ West Balkans (Bosnia and Herzegovina, Croatia, Monte Negro, Albania and Republic of Macedonia)

SPORAZUM O STABILIZACIJI I PRIDRUŽIVANJU KAO REGULATORNI INSTRUMENT POLITIČKIH I EKONOMSKIH REFORMI IZMEĐU EVROPSKE UNIJE I BOSNE I HERCEGOVINE¹

Zoran Kalinić²

Sažetak

U radu se razmatra Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, preferencijalno trgovinski sporazum koji ima političke elemente. Autor se bavi politikom Evropske unije prema zemljama zapadnog Balkana definisanom u okviru Procesu stabilizacije i pridruživanja. Predmet rasprave je bilateralna saradnja koja kroz ugovorni odnos ima obavezujući karakter, s ciljem ispunjavanja prava i obaveza koja proizilaze iz treće generacije evropskih sporazuma. Cilj rada je da se istakne mehanizam pokretanja promjena koje koristi Evropska unija da se zainteresovanoj zemlji pomogne u izgradnji kapaciteta za usvajanje i primjenu zakona i standarda EU. U središtu analize biće razmatran status Bosne i Hercegovine, u periodu između potpisivanja SSP-a, i primjene Privremenog sporazuma. Naglašavajući da je integracija zapadnog Balkana u EU od suštinskog značaja za evropski projekat mira, u kojem se ugovorni odnos preko Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju koristi radi ispunjavanja političkih ciljeva koji uključuju širok raspon reformi.

Ključne riječi: Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, ugovorne obaveze, reforme, mehanizmi Evropske unije

JEL klasifikacija: F1, F5, F3

UVOD

Posmatrajući proces evropskih integracija, kao glavnu temu i prioritet spoljne politike zemalja zapadnog Balkana³, primjećujemo različite raspone

1 Rad dostavljen za Međunarodnu naučnu konferenciju 'Evropska unija-izazovi proširenja i Zapadni Balkan', 29. maj 2014., Banja Luka College

2 prof.dr Zoran Kalinić, vanredan profesor, Nezavisni univerzitet Banja Luka, zk@nubl.org

3 Zapadni Balkan (Bosna i Hercegovina, Srbija, Hrvatska, Crna Gora, Albanija i Republika Makedonija)-je politička tvorevina osmišljena da bi se ova grupa država jasno razlikovala od država u region koje su

ranges in their advance. The country mostly staying behind on the road to European Union is Bosnia and Herzegovina. The border of EU has approached, and yet it seems so far away. European perspective for the countries of former Yugoslavia is confirmed in official documents of the CoE and EC⁴, with the fact that to date each of the countries showed its readiness and capacity for reforms and set political conditions in the aim of advance towards the membership, at different intensities and modalities. Bosnia and Herzegovina signed the SAA on 16 June 2008 in Luxembourg, getting the status of a potential candidate, which remained to present time. As long as obligations undertaken by SAA are met in full, the Provisional agreement (of 1 July 2008) remains in power. The reason for stagnation are the criteria and political conditions set by the EU, which proved to be a complicated, long and difficult process for the complex internal structure of the country.

However, bearing in mind that BaH established a contractual relation with the EU for the first time, producing obligations but also benefits, we stress that the process of European integration is voluntary and that Brussels can be negotiated only about the deadlines for the fulfillment of the SAA conditions. The signatory country has to accept the whole set of laws of the EU as a part of *acquis communautaire* and to fully implement them. The task of BaH is to complete the reforms, as quickly as possible, and the strongest leverage of internal reforms is the striving of political parties towards the membership of the EU, i.e. establishing appropriate structures for the implementation and application, which appeared as a difficult task. Hence, bearing in mind the advance we established on the road to European integration in the period since 2008, it seems that BaH will remain only in perspective a modern European state, for some time in the future.

In the desire to recognize the principles and values of good practice of the countries members of the EU, the author stresses the benefits of reforms in the areas that the Agreement treats within the SAA process, envisaged for the countries of SE Europe. The SAA as the main instrument presents a significant source of communitarian law, intended for the west Balkans countries. The SAA process is particularly designed strategic approach of the EU for the region, where signing the SAA gives a status of associated

– is a political creation designed to clearly differentiate this group of countries from other countries in the region that have already established relations with the EU, but also to establish one regional approach that is at the same time adjusted to the situation in each of those countries. The term was defined in documents created at the summit of the EU Ministers in Feira in 1997, and it was officially presented in Zagreb summit in 2000, and then also in Thessaloniki summit in 2003.

⁴ The EU, on the EC summit in Santa Maria de Fiera, held on 19 and 20 June 2000, gave a European perspective to the west Balkans countries in a way that each country will be considered a potential candidate for the full membership in the EU. Zagreb summit of November 2000 had a great impact on further clear perspective proclaimed in S.M. de Fiera. “Thessaloniki program for the west Balkans” – moving towards the European integration, summit in Thessaloniki, 16 June 2003.

u njihovom napretku. Zemlja koja najviše zaostaje na putu ka Evropskoj uniji je Bosna i Hercegovina. Granica Evropske unije se toliko približila, a ipak, se čini tako daleko. Evropska perspektiva za zemlje bivše Jugoslavije se potvrđuje u zvaničnim dokumentima Savjeta Evrope i Evropske komisije,⁴ s činjenicom da je do danas svaka od njih u različitim intezitetima i modalitetima pokazala spremnost i kapacitet za reforme i postavljene političke uslove u cilju napretka ka članstvu. Bosna i Hercegovina je potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju 16.juna 2008.godine u Luksemburgu, čime je stekla status potencijalnog kandidata, u kojem se nalazi i danas. Sve dok obaveze preuzete SSP-om ne budu ispunjene u cjelosti, na snazi je Privremeni sporazum (01.jula 2008.godine). Povod stagnacije su kriterijumi i politički uslovi koje postavlja Evropska unija, a koji su za usložnjenu unutrašnju strukturu, komplikovan, dug i težak proces.

Ipak, uzme li se u obzir da je Bosna i Hercegovina po prvi put sa Evropskom unijom stupila u ugovorne odnose, koji svakako nose obaveze ali i korist, ističemo da je proces evropskih integracija dobrovoljan i da se sa Briselom može pregovarati samo oko rokova do kojih ćemo ispuniti uslove iz SSP-a. Zemlja potpisnica mora da prihvati cijeli set zakona Evropske unije kao dio *acquis communautaire* i da ih u potpunosti implementira. Zadatak BiH je da što brže i kvalitetnije dovrši reforme, a kao najsnažnija poluga unutrašnjih reformi ostaje stremljenje političkih partija ka članstvu u EU, odnosno uspostavljanje odgovarajućih struktura za implementaciju i primjenu, što se pokazalo kao težak zadatak. Dakle, imajući u vidu napredak koji smo ostvarili na putu evropskih integracija u periodu od 2008.godine do danas, čini se da će Bosna i Hercegovina do daljnjeg samo u perspektivi biti moderna evropska država.

U želji da se prepoznaju principi vrijednosti i dobre prakse zemalja koje su članice EU, autor naglašava koristi od reformi u oblastima koje Sporazum tretira u okviru Procesu stabilizacije i pridruživanja, osmišljenog za zemlje Jugoistočne Evrope. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, kao glavni instrument spada u veoma značajne izvore komunitarnog prava, namjenjen za zemlje Zapadnog Balkana. Proces stabilizacije i pridruživanja predstavlja posebnu osmišljenu vrstu strateškog pristupa Evropske unije regionu, gdje se potpisivanjem SSP-a daje status pridruženog člana, te joj potvrđuje status

već uspostavile odnose sa EU, ali i da bi se ustanovio jedan regionalni pristup koji je istovremeno prilagođen situaciji u svakoj od zemalja. Termin je definisan dokumentima nastalim na Samitu Savjeta ministara EU u Feiri 1997.godine, a zvanično predstavljen na Samitu u Zagrebu 2000.godine, a zatim na samitu u Solunu 2003.godine.

4 Evropska unija je na samitu Evropskog savjeta u Santa Marija de Fjeri 19. i 20. juna 2000.godine dala evropsku perspektivu državama Zapadnog Balkana na način da će svaka zemlja smatrati potencijalnim kandidatom za punopravno članstvo u EU. Zagrebački samit iz novembra 2000.godine je bitno uticao na dalju i jasniju perspektivu proklamovanu na samitu u Santa Marija de Fjeri. „Solunski program za Zapadni Balkan“-kretanje prema evropskim integracijama, Samit u Solunu, 16.06.2003.godine.

members, confirming the status of a potential candidate for the membership in the EU⁵, followed by individual monitoring of their advance. The goal of the SAA is to create certain preconditions for accession to membership, i.e. to prepare a country for the membership.

In the first part of this paper we shall say something about the mechanisms of the Stabilization and Accession Process (SAP) and its three main instruments, the SAA, economic measures and financial aid. Second part of the paper is dedicated to the achieved advance of BaH, while the Conclusion brings some lessons learned from the experience thus far.

I

The SAP is the framework agreement between the EU countries and countries of the SE Europe. For the needs of realization of the goals of SAP the EU designed and applied a number of instruments, transferred but also amended from the earlier experience with the countries of Central and Eastern Europe. Basic elements of the SAP are:

1. Contractual relations – the SAA, as a new kind of contractual relations (so called third generation associating);
2. Development of the economic relations – asymmetric liberalization of trade through introducing autonomous trading measures;
3. Financial aid – the Community program for reconstruction and development – CARDS (2000 – 2006); Instruments of pre-accession aid – IPA I (2007-2013) and IPA II (2014 – 2020).

The politics of the EU towards the west Balkans countries is realized within the SAP initiated in 1999, and improved with the Thessaloniki Declaration of 2003⁶, using for the first time the term ‘perspective of expansion of the region’, which is the main means for fulfillment of goals, such as strengthening democracy and rule of law, respect of human rights and minority rights, achieving the peace and stability in the region and sustainable economic development. The essence of this approach to politics of expansion was mainly necessary for the security stabilization of the region, which is taken as a precondition for any future cooperation. The SAA represents the first serious step of economic relations of a pre-candidate country and the EU. It is an international contract, regulating political, economic and trade relations between the EU and the country intending to join.

⁵ The Agreement comes into power after being confirmed, i.e. after ratification in the signatory country, European parliament, and all member states of the European Union.

⁶ Thessaloniki summit, held in July 2003, gave basis for the agreement of 33 European countries about solving the problem of the west Balkans and confirmed in its Conclusion that the map of the EU cannot be complete without the countries of this region.

potencijalnog kandidata za članstvo u EU⁵, a zatim pojedinačno prati njihov napredak. Cilj Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju jeste da stvori određene preduslove za prijem u članstvo, odnosno da se zemlja pripremi za članstvo.

U prvom dijelu rada govorićemo o mehanizmima Procesu stabilizacije i pridruživanja (PSP) i njegova tri glavna instrumenta Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), ekonomskim mjerama i finansijskoj pomoći. Drugi dio rada će biti posvećen ostvarenom napretku Bosne i Hercegovine (BiH), dok ćemo u zaključku navesti pouke iz dosadašnjeg iskustva.

I

Proces stabilizacije i pridruživanja je okvir odnosa između Evropske unije i zemalja Jugoistočne Evrope. Za potrebe ostvarivanja ciljeva Procesu, Evropska unija je osmislila i primjenila čitav niz instrumenata, koji su preneseni, ali i dopunjeni iz ranijih iskustava sa zemljama Centralne i Istočne Evrope. Kao osnovne elemente Procesu stabilizacije i pridruživanja (eng. Stability and Association Process) navodimo:

1. ugovorni odnosi - Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, kao nova vrsta ugovornih odnosa (tzv. sporazum o pridruživanju treće generacije);
2. razvoj ekonomskih odnosa - asimetrična liberalizacija trgovine kroz uvođenje autonomnih trgovinskih mjera;
3. finansijska pomoć - program Zajednice za obnovu i razvoj-CARDS (200.-2006.); Instrument pretpristupne pomoći-IPA I (2007-2013) i IPA II (2014-2020).

Politika Evropske unije prema državama zapadnog Balkana se odvija u okviru Procesu stabilizacije i pridruživanja, koji je pokrenut 1999.godine, a unapređen Deklaracijom iz Soluna 2003.godine⁶, kada je prvi put upotrebljen termin „perspektiva proširenja regiona“, koja je glavno sredstvo za ispunjenje ciljeva poput jačanje demokratije i vladavine prava, poštovanje ljudskih i manjinskih prava, postizanje mira i stabilnosti u regionu i održivog ekonomskog razvoja. Suština ovog pristupa u politici proširenja je prevashodno bila u potrebi bezbjedonosnog stabilizovanja regiona, što se uzima kao preduslov svake buduće saradnje. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (eng. SSP – Stabilization and Association Agreement) predstavlja prvi ozbiljan korak ekonomskog povezivanja države pretkandidata i Evropske unije. To je među-

⁵ Sporazum stupa na snagu nakon potvrđivanja, odnosno ratifikacije u zemlji potpisnici, Evropskom parlamentu, i u svim državama članicama Evropske unije.

⁶ Solunski samit, održan u julu 2003.godine, dao je osnovu za dogovor 33 evropske zemlje o rješavanju problema zapadnog Balkana i zaključkom potvrdio da mapa EU ne može biti potpuna bez zemalja ovog regiona.

The Agreement is the third generation of agreements on accession to the EU, offered exclusively to the countries enclosed by the SAP, which enables them the establishing of a close and lasting relation with the EU, and a prospective membership in the EU. Along with accession, these agreements contain stabilization elements (security, political and economic stability), as well as parts of regional cooperation. From the legal point of view, it has been signed between Bosnia and Herzegovina and the EU (member states), and it regulates within all three pillars of the European Union: The European Communities, common foreign and security policy, and cooperation in judiciary and internal affairs.

In relation to domestic legislation, its regulations are directly applied and have a direct impact. It institutionalized the relations between BaH and the EU for the first time, while the advance in its implementation will be assessed based on the fulfillment of criteria, general and specific conditions directed to each country individually.

The primary goal is the accession, over a certain period during which legislation is gradually adjusted to the most significant standards and rules of the internal market, which is made easier by introducing the institutionalized framework for political dialogue, gradual creating of free trade zone, liberalization of road transportation, etc. The Agreement is divided to 10 chapters and it is comprised of seven annexes and seven protocols.

By signing the Agreement, BaH entered into a reforming phase of adjusting to legal, economic and political standards of the EU, and phase of comprehensive preparation for obligations that will bring the candidate status. All these demand full engagement of state and entity institutions, NGO and society as a whole.

Thessaloniki agenda introduced additional elements of the Process: European partnership⁷, cooperation in common foreign and security policy, parliamentary cooperation (deepening political dialogue), TAIEX and Twinning, Communities program, increasing the CARDS budget to Process SAP countries and planning of new instrument of aid in financial perspective 2007-2013. Basic characteristics of the SAP is the conditioning and individual approach to assessment of the advance and 'own achievements'.

⁷ European partnership is a political instrument first time handed to the BaH on 30 March 2004. Mid-term priorities regarding preparations of BaH for further integration to the EU, enclose, among other: Rule of law (preparation of elections, improvement of public administration, strengthening the judiciary, reform of the police, fight against corruption, improvement of human rights and protection of minorities), regional cooperation and efficient processing of war crimes, existence of free market, development of small and mid-size companies, management of public finances, solving the internal debt, integrated energy market, border management, fight against organized crime, asylum and migration). European partnership has been established with each country of the west Balkans, according to the EC Decree 533/2004, of 22 March 2004. The European Council adopted the second partnership with BaH in 2005 and the third partnership in 2007.

narodni ugovor, koji reguliše političke, ekonomske i trgovinske odnose između Evropske unije i zemlje koja joj želi pristupiti.

Sporazum spada u treću generaciju sporazuma o pridruživanju EU koji su ponudeni isključivo državama obuhvaćenim Procesom stabilizacije i pridruživanja i koji im omogućuje uspostavu bliskog i trajnog odnosa s EU, te izgledno članstvo u EU. Uz pridruživanje ovi sporazumi sadrže stabilizacijske dijelove (bezbjedonosna, politička, i ekonomska stabilizacija), kao i dijelove regionalne saradnje. S pravnog aspekta je sklopljen između Bosne i Hercegovine i Evropskih zajednica i njihovih država članica i njime se uređuju odnosi unutar sva tri stuba Evropske unije: Evropskoj zajednici, zajedničkoj spoljnoj i bezbjedonosnoj politici i saradnji u pravosuđu i unutrašnjim poslovima.

U odnosu na domaće zakonodavstvo, njegove se odredbe direktno primjenjuju i imaju direktan učinak. Njime se po prvi put institucionalizuju odnosi između BiH i EU, a napredak u njenoj provedbi bit će ocjenjivan na temelju ispunjenih kriterijuma, zatim opštih i posebnih uslova usmjerenih prema svakoj zemlji pojedinačno.

Primarni cilj jeste pridruživanje, za određeni period tokom kojeg se postepeno prilagođava zakonodavstvo najznačajnijim standardima i pravilima unutrašnjeg tržišta, što je olakšano uvođenjem institucionalnog okvira za politički dijalog, postepenim stvaranjem zone slobodne trgovine, liberalizacijom cestovnog prometa itd. Sporazuma je podijeljen na 10 glava i čini ga sedam dodataka i sedam protokola.

Potpisivanjem Sporazuma, Bosna i Hercegovina je ušla u reformsku fazu prilagođavanja pravnim, ekonomskim i političkim standardima Evropske unije, te fazu sveobuhvatne pripreme za obaveze koje će joj donijeti status kandidata. Sve to zahtijeva puni angažman državnih i entitetskih institucija, nevladinog sektora i društva u cjelini.

Solunskom agendom uvedeni su dodatni elementi Procesa: Evropsko partnerstvo⁷, saradnja u zajedničkoj spoljnoj i bezbjedonosnoj politici, parlamentarna saradnja (čime se produbljuje politički dijalog), TAIEX i Twinning, programi Zajednice, povećanje budžeta programa CARDS zemljama Procesa i planiranje novog instrumenta pomoći u finansijskoj perspektivi 2007-

⁷ Evropsko partnerstvo je politički instrument koji je BiH prvi put uručeno 30. marta 2004. godine. Srednjoročni prioriteti u vezi sa pripremama BiH za dalje integrisanje u EU, između ostalog obuhvataju: vladavinu prava (priprema izbora, unapređenje javne uprave, jačanje pravosuđa, reforma policije, borba protiv korupcije, unapređenje ljudskih prava i zaštita manjina), regionalnu saradnju i djelotvorno procesuiranje ratnih zločina, postojanje slobodnog tržišta, razvoj malih i srednjih preduzeća, upravljanje javnim finansijama, rješenje unutrašnjeg duga, integrirano tržište energije, upravljanje granicama, borba protiv organizovanog kriminala, azil i migracija). Evropsko partnerstvo uspostavljeno je sa svakom zemljom zapadnog Balkana Uredbom Savjeta EU-e (EC) br. 533/2004, 22. marta 2004. godine. Savjet EU-e usvojilo je drugo Evropsko partnerstvo s Bosnom i Hercegovinom 2005. godine i treće 2007. godine.

In order to facilitate the road towards capacity building that would support European integration, the EU has foreseen financial instruments. Presenting CARDS for the period 2000-2006 (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilization) divided to regional and national, with the goal to enable stabilization and recuperation of west Balkans region, with particular emphasis on: creating institutional-legal environment for improvement of democracy and rule of law, respect of human rights, rise of the role of civil society organizations, free and independent media, and fight against organized crime.

Since 2007 CARDS has been replaced by per-accession aid – IPA. Possibility to use IPA funds was conditioned by the status of a potential candidate or a candidate. Its specifics are reflected particularly in the fact that the available quantity of financial means is measured by individual advance of the country in the process of European integration. The goal of the pre-accession aid instrument is to ease economic and social transformation. IPA fund is comprised of 5 components and it may be used by countries with candidate status and accredited decentralized system of management of EU funds, while countries potential candidates and those without accredited system of management of EU funds may use means from the first and second component. IPA II (for the period 2014-2020) available for west Balkans countries envisaged 14,1 billion Euros (2,6 billion more compared to the pervious budget period).

The last one in a line of instruments of the SAP are the regional agreements on free trade among the countries of west Balkans, concluded within Stability pact for SE Europe. This agreement created an economic space where almost 90% of the mutual exchange of goods among the SE European countries is realized without limitations. Complete agreements on free trade were replaced by CEFTA in 2006 (Central Europe Free Trade Agreement).

Based on the previous contents, we can conclude that the SAP is long, precise and detailed process, that European integrations are very logical process with the primary goal of establishing a common market. Therefore, if you wish to trade, you have to do it by European standards. One manages to achieve European standards gets into the market with 500 million people. What is the main source of power today is the flow of capital. Capital by itself does not represent power, but a key factor in determining the relation of power in the present time economic order. Capital explains how power is used as a capacity for acting and how it is used in interaction with other actors. In the background of new powers is not only the size of their economies and the volume of their activity, nor the growth of their GDP, but accumulation of capital and ability to transfer it across the borders. There-

2013. Osnovne karakteristike Procesu stabilizacije i pridruživanja jeste uslovljenost i individualni pristup u ocjenjivanju napretka „vlastitih zasluga“.

Da bi olakšala put u izgradnji kapaciteta koji bi podržali evropske integracije, Evropska unija je predvidjela i finansijske instrumente. Navodimo, CARDS za period od 2000.-2006.godine (eng. Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation) podijeljen na regionalni i nacionalni, s ciljem da omogući stabilizaciju i oporavak regiona zapadnog Balkana sa naročitim naglaskom na: stvaranje institucionalnog-pravnog okruženja za unapređenje demokratije i vladavine prava, poštovanja ljudskih prava, unapređenje uloge organizacije civilnog društva, slobodnih i nezavisnih medija, kao i borbe protiv organizovanog kriminala.

Od 2007.godine CARDS je zamijenjen predpristupnom pomoći (IPA). Mogućnost korištenja IPA fondova je uslovljeno statusom potencijalnog kandidata ili kandidatskog statusa. Njegova specifičnost se ogleda u tome što se dostupna količina finansijskih sredstava mjeri pojedinačnim napretkom države u procesu evropskih integracija. Cilj Instrumenta za pretpristupnu pomoć jeste da se olakša ekonomska i društvena transformacija. IPA fond se sastoji od 5 komponenti i mogu ga koristiti zemlje sa kandidatskim statusom i akreditovanim decentralizovanim sistemom upravljanja EU fondovima, dok za zemlje potencijalne kandidate i one koje nemaju akreditovan sistem upravljanja EU fondovima mogu koristiti sredstava iz prve i druge komponente. IPA II (za period 2014-2020) dostupan za zemlje zapadnog Balkana predviđa 14,1 milijardi eura (za 2,6 milijardi više u odnosu na prethodni budžetski period).

Zadnji u nizu instrumenata Procesu stabilizacije i pridruživanja jesu regionalni sporazumi o slobodnoj trgovini država zapadnog Balkana zaključeni u okviru Pakta Stabiliteti Jugoistočne Evrope. Ovim sporazumom je stvoren ekonomski prostor u kome se skoro 90% međusobne robne razmjene država JE odvija bez ograničenja. Kompletni sporazumi o slobodnoj trgovini su zamjenjeni sa Sporazumom o slobodnoj trgovini u Centralnoj Evropi (CEFTA 2006).

Na osnovu prethodnog sadržaja, zaključujemo da je Proces stabilizacije i pridruživanja dug, precizan i detaljan, da su evropske integracije vrlo logičan proces, čiji je primarni cilj zajedničko tržište. Dakle, ako hoćete da trgujete, morate po evropskim standardima. Ko uspjeva da dostigne evropske standarde, on izlazi na tržište kojeg čini 500 miliona ljudi. Ono što je danas glavni izvor moći je protok kapitala. Kapital sam po sebi ne predstavlja moć, već ključni faktor u određivanju odnosa moći u današnjem ekonomskom poretku. On objašnjava kako se moć kao kapacitet za djelovanje primjenjuje i kako se koristi u interakciji sa drugim akterima. Iza pojave novih sila, ne leži samo veličina njihovih ekonomija i razmjera njihovih aktivnosti, niti rast

fore, the lesson is that the trade is a foreign policy, and the foreign policy impacts the lives of all of us.

If we ask ourselves whether we have good argumentation for positive acceptance of political and economic reforms that derive from contractual relation as an obligation, we can mention the following: free access to the EU market under more beneficial conditions and lower prices, increase of competitiveness of domestic exporting sector and growth of investments, employment and productivity in that sector, while creating the free trade zone means advantage on macroeconomic plan, for it contributes to the stability of prices in the country, quicker restructuring of the company, transfer of technology and knowledge from abroad, increase of foreign direct investments, acceleration of economic growth in the future period and use of significant financial means from EU funds. If we take Serbia with its candidate status as an example, the indicators say that the EU is the most important foreign trade partner realizing 64.3% of foreign trade exchange in the first six months of 2014, bearing in mind that the SAP came to power on 1 September 2013. The noticed growth is 16.1%, coverage of imports by exports with the EU is 44.4%, while the trade deficit was decreased by 21.7% compared to 2013.

On the other hand, in the case of not adjusting to the European standards, the consequences are: disadvantaged business conditions for domestic producers due to the increased competition, growth of unemployment (due to liquidation of non-competitive companies), loss of a part of customs income, increased foreign trade deficit (due to the increased import of foreign products), loss of EU funds and available grants, and new loan indebtedness. To be ready for the European rules of the game means to be ready for harmonization, which is certainly the most rational form of politics. It is not only about the number of adopted laws, it is much more important how are those laws implemented and to what extent they enable the citizens to call upon them.

II

The SAP remains the framework of the European road of the countries of west Balkans until their future accession. Priorities identified for Bosnia and Herzegovina relate to its criteria defined by the EC in Copenhagen in 1993⁸, criteria from Madrid of 1995⁹ and conditions determined in the SAP

⁸ The Copenhagen criteria are the following: politically stable institutions, guaranteeing democracy, rule of law, respect of human rights and minority rights, and accepting political goals of the Union: economically - efficient market; legally – adopting the law legacy of the European Communities.

⁹ The Madrid criteria: A candidate state has to create conditions for integration through adjusting administrative structures. That understands a firm obligation to successfully implement the EU legislation

njihovog BDP-a, već akumulacija kapitala i sposobnost da ga transferiraju preko svojih granica. Dakle, pouka glasi trgovina je spoljna politika, a spoljna politika utiče na život svih nas.

Postavimo li pitanje imamo li dovoljno dobru argumentaciju za pozitivno prihvatanje političkih i ekonomskih reformi koji proizilaze iz ugovornog odnosa kao obaveza, navodimo sljedeće: slobodan pristup tržištu Unije pod povoljnijim uslovima i nižim cijenama, povećanje konkurentnosti domaćeg izvoznog sektora i rast investicija, zaposlenost i produktivnost u tom sektoru, dok stvaranje zone slobodne trgovine znači prednost na makroekonomskom planu, jer doprinosi stabilnosti cijena u zemlji, bržem restrukturiranju preduzeća, prenosu tehnologije i znanja iz inostaranstva, povećanju stranih direktnih investicija, ubrzanju privrednog rasta u budućem periodu i korištenje značajnih finansijskih sredstava iz EU fondova. Uzmemo li Srbiju za primjer sa kandidatskim statusom, pokazatelji kažu da je Evropska unija najvažniji spoljnotrgovinski partner sa kojim se obavlja 64.3% spoljnotrgovinske razmjene u prvi šest mjeseci 2014.godine, uzimajući u obzir da je 01.septembra 2013.godine SSP-e stupio na snagu. Zabilježeni rast je 16.1%, pokrivenost uvoza izvozom robe sa EU je 44.4%, a trgovinski deficit smanjen za 21.7% u poređenju sa 2013.godinom.

S druge strane, u slučaju neprilagođavanja evropskim standardima troškovi su: otežani uslovi poslovanja domaćih proizvođača zbog pojačane konkurencije, rast nezaposlenosti (zbog likvidacije nekonkurentnih firmi), gubitak dijela carinskih prihoda, povećan spoljnotrgovinski deficit (zbog rasta uvoza starnih proizvoda), gubitak sredstava iz EU fondova i dostupnih grantova i nova kreditna zaduženja. Biti spreman za pravila igre na evropskom tržištu, znači biti spreman na usaglašavanje, što je svakako racionalniji oblik politike. Nije važan samo broj usvojenih zakona, mnogo važnije je kako se ti zakoni sprovede i koliko građanima omogućavaju da se na njih pozovu.

II

Proces stabilizacije i pridruživanja ostaje okvir evropskog puta zemalja zapadnog Balkana sve do njihovog budućeg pridruživanja. Prioriteti identifikovani za Bosnu i Hercegovinu odnose se na njenu sposobnost da ispuni kriterije koje je definisalo Evropsko vijeće u Kopenhagenu 1993. godine⁸, kriterije iz Madrida 1995.godine,⁹ te uslove utvrđene u procesu stabilizacije

8 Kopenhaški kriteriji su sljedeći: politički: stabilne institucije koje garantuju demokratiju, vladavinu prava, poštovanje ljudskih prava i prava manjina i prihvatanje političkih ciljeva Unije; ekonomski: djelotvorno tržište; prvani: usvajanje pravne stečevine EZ-a.

9 Madridski kriteriji: Država kandidatkinja mora stvoriti uslove za integraciju kroz prilagođavanje administrativnih struktura. To podrazumijeva čvrstu obavezu da uspješno provodi i zakonodavstvo EU

process, (key element regional cooperation) especially the conditions defined by the EC in its conclusions of 29 April 1997 and 21 and 22 June 1999, Final Declaration of the summit in Zagreb of 24 November 2000¹⁰, and Thessaloniki agenda.

Goals of the SAA signed between BiH and the EU are the following:

1. Supporting the BaH efforts in strengthening democracy and human rights;
2. contribution to political, economic and institutional stability of BaH, as well as stabilization of the region;
3. providing appropriate framework for political dialogue, to enable development of close political ties between the sides;
4. Supporting BaH efforts to develop economic and international cooperation, inter alia, through harmonization of own legislation with that of the EU;
5. supporting BaH efforts to complete the transition and functional market economy;
6. improvement of economic relations and gradual creating of the free trade zone between the EU and BaH;
7. encouraging regional cooperation in all areas enclosed by this Agreements.

Bosnia and Herzegovina is a country moving towards the candidate status for a long time, although, for the sake of honesty, it would be more realistic to say that the process is in stagnation, considering that we have not moved since November 2012, when the Dialogue on high level on accession process was held. The problem occurred with fulfillment of essential conditions for the SAA and submitting the membership request. Bearing in mind that the report on BaH advance is a cross section of what was done over a year by the EC, the marks for 2013 were not so bad. The commission concluded that a limited advance had been made in fulfillment of political criteria, which is a consequence of the lack of joint vision of political leaders on the future of the country and its functioning, which is a result of lack of coordination mechanism of European issues among different levels of power.

The Europeanization process demands implementation of internal reforms, which will initiate the rule of law and enable stabile and democratic institutions, market economy where competition is the basic postulate, thus fulfilling conditions set for the membership in the EU. The goal of harmonizing

through appropriate administrative and judicial structures.

¹⁰ The Zagreb summit of November 2000 had a significant impact on further and clear European perspective proclaimed on the Summit of Santa Maria de Fiera: the five countries of the process will deepen regional cooperation to supporting the political dialogue, regional area of free trade and close cooperation in the field of judiciary and internal affairs, particularly strengthening justice and its independence, fight against organized crime, corruption and money laundering, illegal immigration and all other forms of human trafficking.

i pridruživanja (ključni element regionalan saradnja), posebno uslove koje je definisalo Vijeće u svojim zaključcima od 29. aprila 1997. godine i 21. i 22. juna 1999. godine, Završnoj Deklaraciji Samita u Zagrebu od 24. novembra 2000. godine,¹⁰ te Solunskoj agendi.

Ciljevi Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju potpisanog između BiH i Evropske unije su sljedeći:

1. podržavanje napora Bosne i Hercegovine u jačanju demokratije i vladavine prava;
2. doprinos političkoj, privrednoj i institucionalnoj stabilnosti u BiH, kao i stabilizaciji regiona;
3. obezbjeđivanje odgovarajućeg okvira za politički dijalog, da bi se omogućio razvoj bliskih političkih veza između strana;
4. podržavanje napora BiH da razvije privrednu i međunarodnu saradnju između ostalog i kroz usklađivanje svog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU;
5. podržavanje napora BiH da završi tranziciju u funkcionalnu tržišnu privredu;
6. unapređenje skladnih ekonomskih odnosa i postepeno stvaranje zone slobodne trgovine između EU i BiH;
7. podsticanje regionalne saradnje u svim oblastima obuhvaćenim ovim Sporazumom.

Bosna i Hercegovina je zemlja koja se već dugo vremena kreće ka kandidatskom statusu, iako bi istini za volju, realnije bilo napisati da je proces u stagnaciji, s obzirom da se nismo pomjerali od novembra 2012.godine kada je održan sastanak Dijaloga na visokom nivou o procesu pristupanja. Problem je nastao kod ispunjavanja suštinskih uslova za stupanje na snagu SSP-a i podnošenja zahtjeva za članstvo.Imajući u vidu da je Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine presjek stanja šta je urađeno za godinu dana od strane Evropske komisije, ocjene za 2013.godinu su bile loše. Komisija je zaključila da je ostvaren ograničen napredak u ispunjavanju političkih kriterija što je posljedica izostanka zajedničke vizije političkih lidera o budućnosti zemlje i njenom funkcionisanju, što je rezultat izostanka mehanizma koordinacije evropskih pitanja između različitih nivoa vlasti.

Proces evropeizacije zahtijeva sprovođenje unutrašnjih reformi, koje će pokrenuti vladavinu prava i osposobiti stabilne i demokratske institucije, tržišnu ekonomiju u kojoj je osnovni postulat konkurencija, a time ispuniti

kroz odgovarajuće administrativne i pravosudne strukture.

¹⁰ Zagrebački samit iz novembra 2000.godine je bitno uticao na dalju i jasniju evropsku perspektivu proklamovanu na samitu u Santa Marija de Fjeri: pet zemalja Procesu će produbiti regionalnu saradnju na podržavanje političkog dijaloga, regionalno područje slobodne trgovine i blisku saradnju na području pravosuđa i unutrašnjih poslova, posebno za jačanje pravde i njenu nezavisnost, za borbu protiv organizovanog kriminala, korupcije, pranje novca, ilegalne imigracije i svih drugih oblika trgovine ljudima.

the legislation of countries potential candidates and candidates with the legislation of the EU is the establishment of a unique legal system. If we simplify the formulation, harmonizing the legislation would mean bring together the regulations of the member countries by taking over the regulations of the EU into the domestic laws. We differ three kinds of the legal harmonization:

1. unification - domestic laws are replaced by the EU laws in certain areas where the EU has full authority. The main instruments are the Orders / Decrees.
2. harmonization – domestic regulations are harmonized with the goals set in the EU regulations. The main instrument are the Directives.
3. Coordination – certain legal acts of the EU coordinate activities, exchange of information and signing of the agreements on certain issues between the member states.

Reports of the EC at state level are the main documents that have cognitive and symbolic functions, since they are the source of information on the state of politics and economy of the relevant country, its advance or lack of advance. The second characteristic of the Reports is that they are a strategy for additional pressure on the conditions and obligations that are not fulfilled and they represent an important indicator for international factor and its engagement. The third characteristic is that they reflect a proof of regional differences and bilateral differentiation.

Therefore, considering that the report on advance of BaH said that lacking of the coordination mechanism is one of conditions for advance, it is important to point that Bosnia and Herzegovina, since 2000 to the signing of the SAA on 16 June 2008, has been voluntarily harmonizing domestic legislation, assuming the contractual obligation after signing to implement it. The advance was measured based on decisions made, legislation adopted and measures implemented, and based on that it could be said that there were no major steps forward in fulfilling political and economic criteria, since the set conditions are being repeated year after year. In this case, of course, we cannot say that 'repetitio est mater studiorum', since for every failure to meet the obligations we decrease the possibility of advance, and with that availability to financial means, loss in 2013 was 47 million Euros from IPA funds. The EC regularly gives recommendations to continue with political and economic reforms, to invest extra efforts in implementation. We cannot say that BaH did not fulfill a part of obligations that were in the way to European integration, in the period since 1 July 2008, such as adopting the Law on state aid, Law on Census, Environment protection law, Law on transport of dangerous matters, set of laws related to energy, BiH Law on public procu-

uslove koji se postavljaju za članstvo u EU. Cilj približavanja zakonodavstva država potencijalnih kandidata i kandidata zakonodavstvu EU je uspostavljanje jedinstvenog pravnog sistema. Pojednostavimo li formulaciju, približavanje zakonodavstva značilo bi približiti propise država članica preuzimanjem odredbi prava Evropske unije u domaće pravo. Razlikujemo tri vrste pravnog približavanja:

1. unifikacija-domaće propise zamjenjuju propisi EU u određenim oblastima u kojima EU ima potpunu nadležnost. Glavni instrument su Uredbe.
2. usklađivanje (harmonizacija) – domaći se propisi usklađuju s ciljevima postavljenim u propisima EU. Glavni instrument su Direktive.
3. koordinacija-određenim pravnim aktima EU propisuje se koordinacija aktivnosti, razmjena informacija kao i zaključivanje sporazuma o određenim pitanjima između članica.

Izveštaji Evropske komisije na godišnjem nivou su glavni dokumenti koji imaju kognitivne i simboličke funkcije, jer su izvor informacija o stanju politike i ekonomije zemlje kojoj je upućen o njenom napretku ali i nedostatku napretka. Druga karakteristika Izveštaja je da su oni strategija za dodatni pritisak na uslove i obaveze koji nisu ispunjeni i predstavljaju važan indikator za međunarodni faktor i njegov angažman. Treća karakteristika je da su dokaz regionalne različitosti i bilateralne diferencijacije.

Dakle, s obzirom da je u Izveštaju o napretku Bosne i Hercegovine navedeno da izostaje mehanizam koordinacije kao jedan od uslova za napredak, važno je napomenuti da je Bosna i Hercegovina od 2000. godine do potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju 16.06.2008. godine, provodila dobrovoljno usklađivanje domaćeg zakonodavstva, nakon čega je preuzela ugovornu obavezu o njenom izvršenju. Napredak je mjeran na osnovu donijetih odluka, usvojenog zakonodavstva i sprovedenih mjera, te se na osnovu toga može zaključiti da nije bilo većih pomaka u ispunjavanju političkih i ekonomskih kriterija, jer se postavljeni uslovi ponavljaju iz godine u godinu. Naravno da u ovom slučaju ne važi poslovice, „da je ponavljanje majka znanja“ jer za svako neispunjenje obaveza, smanjujemo mogućnost napretka, a samim tim i dostupnost finasijskim sredstvima, koja su nas u 2013. godini koštala 47 miliona eura iz IPA fondova. Evropska komisija redovno daje preporuke da se političke i ekonomske reforme nastave, da se ulaže dodatni napor za provođenje. Ne može se reći da Bosna i Hercegovina nije ispunila dio obaveza koje su stajale na putu evropskih integracija, u periodu od 01. jula 2008. godine, poput usvajanja Zakona o državnoj pomoći, Zakona o popisu stanovništva, Zakonu o zaštiti okoliša, Zakona o prevozu opasnih materija, set propisa u oblasti energije, Zakona o javnim nabavkama BiH i entitetskih zakona o javnim preduzećima i mnogih drugih, zatim libe-

rement and entity laws on public companies and many other, followed with VISA liberalization, but what hindered the BaH accession road was failure to implement them and high politization of the following:

1. Execution of the ruling of European court of human rights in the case Sejdic – Finci, regarding discrimination of citizens based on their national background;
2. Coordination mechanism for European issues between different levels of power;
3. Failure to adopt legal regulations relating to EU issues;
4. Restructuring the Federation BiH Government;
5. Public administration reform process;
6. Ombudsman of Bosnia and Herzegovina – lack of human and financial resources;
7. Council for state aid has been formed, but technical adjustment of the provisional agreement has not been made; and
8. Fight against corruption and organized crime.

If Bosnia and Herzegovina intends to get the candidate status, there are two most important things to keep in mind, that the BaH took by signing the SSA:

1. establishing the free trade zone – abolishing all customs and quantity limitations, and other measures;
2. Harmonization of BaH legislation with the legal legacy of the EU in certain fields: Competition and state aid, right of intellectual property, public procurement, standardization, metrology, accreditation and assessment of harmony, protection of consumers and equal possibilities for men and women.

CONCLUSION

Travelling on ‘potential’ for membership to the EU of the west Balkans countries is paved with intensive conditioning and demanding criteria, regularly followed by creation of Reports and strategic documents. The EU is using its normative power in the attempt to convince the west Balkans region into the correctness of criteria it poses. It is interfering to internal affairs of local self-governance with legitimacy, as an administrator, an arbiter and bearer of moral values. Its second goal is bringing together, political transformation from functional and practical perspective, through adopting the rules and procedures and creating institutions and state administration, capable of efficient solving the political issues imposed through *acquis*. The term ‘functional’ stands for sustainable, and fights off the dysfunctional.

ralizacija viznog režima, ali ono što je otežavalo put pridruživanja Bosne i Hercegovine jeste, njihovo nesprovođenje i visoka politizacija problema koje ćemo pobrojati:

1. izvršenje presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić-Finci u pogledu diskriminacije građana na osnovu nacionalne pripadnosti;
2. mehanizam koordinacije evropskih pitanja između različitih nivoa vlasti;
3. Izostanak usvajanja zakonskih propisa vezanih za pitanja EU;
4. prekomponovanje Vlade Federacije BiH;
5. proces reforme javne uprave;
6. Ombudsman Bosne i Hercegovine- nedostatak ljudskih i finansijskih resursa;
7. Savjet za državnu pomoć je osnovan ali nije izvršeno tehničko prilagoda vanje Privremenog sporazuma; i
8. borba protiv korupcije i organizovanog kriminala.

Ukoliko Bosna i Hercegovina ima namjeru da dobije status kandidata, treba imati u vidu dvije najvažnije stvari koje je BiH preuzela Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju:

1. uspostavljanje zone slobodne trgovine- ukidanjem svih carina i količinskih ograničenja, kao i drugih mjera;
2. usklađivanje zakonodavstva Bosne i Hercegovine sa pravnim tekovinama Evropske unije u određenim oblastima: konkurencija i državna pomoć, pravo intelektualne svojine, javne nabavke, standardizacija, metrologija, akreditacija i ocjena usklađenosti, zaštita potrošača i jednake mogućnosti za žene i muškarce

ZAKLJUČAK

Putovanje na "potencijal" za članstvo u EU zemalja zapadnog Balkana je popločan intezivnim uslovljavanjem i zahtjevnijim kriterijima, koje redovno prati izrada Izvještaja i strateških dokumenata. Evropska unija koristi normativnu moć u nastojanju da region zapadnog Balkana uvjeri u pravednost kriterijuma i uslova koje postavlja. Ona se legitimno miješa u unutrašnje poslove lokalne samouprave, kao administrator, arbitar i nosilac moralnih vrijednosti. Njen drugi cilj je približavanje i politička transformacija iz funkcionalne i praktične perspektive, kroz usvajanje pravila i procedura i stvaranje institucija i državne uprave, koje su u stanju da efikasnije rješavaju politička pitanja nametnuta kroz *acquis*. Iza riječi funkcionalno krije se održivost, a suzbijanje disfunkcionalnog. Zapravo radi se o logici funkcionalnosti koja nastoji da riješi probleme slabih državnih struktura i institucija koje su pro-

Actually, it is about the logics of functionality that attempts to solve problems of weak state structures and institutions deriving from post-communist countries and ethnic conflicts. Weak states are a challenge for the regional politics and the challenge relates to the lack of the rule of law, blooming of organized crime and corruption. Most countries of the west Balkans are weak states with strong national identities, unresolved borders, inexperienced and enormous administration apparatus, and high degree of dependency on the international factor.

The EU integration process of BaH concerns all of us. It is a long term and difficult process, representing not only the goal, but also the means for realization of inner peace and stability, strengthening democracy and rule of law, and economic prosperity. The reason more to speed-up the process is the poll conducted in February 2014¹¹, which stated that 85% of the BaH citizens support accession to the EU. What needs to be done is measured by its difficulty, and in our case it is called mechanism of coordination and functionality of the process. Process of European integration require the strength of politicians who promote European values, who will lead real internal and foreign politics, with the primary goal of healthy economy, investments to energy, agriculture, education and other sectors.

The statistics says that the EU is the largest economy in the world, with over 500 million inhabitants, that the GDP is over 13 billion Euros (25.700 Euros per capita). It is also evident that there are significant differences in the standards between the member states, from Luxembourg with 83.400 Euros per capita (15 times more than the last one) to Bulgaria with 5.500 Euros per capita. Unemployment is stable at 10,9%. The lowest unemployment among the member states is in Austria (4,8%), Germany (5,2%) and Luxembourg (6,1%), and highest in Greece (27,4%) and Spain (26,7%).

After stabilization and adjusting to the standards and values of the EU, and all obstacles hindering the BaH advance, it should be said that, with varying frequency, problems occur within the EU and they cause lowering of pressure to political structures in Bosnia and Herzegovina. One of them is the economic crisis that directed the focus to solving the problems within the Union, followed by the elections for the European parliament and crisis in Ukraine, which will increase the pressure to the west Balkans countries. On the other hand, BaH awaits the general elections of 2014.

The European integration, therefore, work on improvement of a business environment and the implementation of the SAA will certainly contribute to that aim, foreseeing internal reforms that should kick start the economy, rule of law, respect of human and minority rights, or, as we said in the title

¹¹ Public opinion poll, February 2014, www.dei.gov.ba

izašle iz postkomunističkih zemalja i etničkih ratova. Slabe države jesu izazov za regionalnu politiku i odnosi se na nedostatak vladavine prava, procvat organizovanog kriminala i korupcije. Većina država zapadnog Balkana su slabe države sa jakim nacionalnim identitetima, nerješanim granicama, sa neiskusnim upravama i ogromnim administracijama, te visokim stepenom zavisnosti od međunarodnog faktora.

Proces evropskih integracija Bosne i Hercegovine se tiče svih nas. To je dugotrajan i težak proces, koji ne predstavlja samo cilj, već i sredstvo za ostvarenje unutrašnjeg mira i stabilnosti, jačanja demokratije i vladavine prava, i ekonomskog prosperiteta. Razlog više za ubrzanje procesa jeste ispitivanje obavljeno u februaru 2014. godine¹¹ koje kaže da 85% građana u Bosni i Hercegovini, podržava pristupanje Evropskoj uniji. Ono što se treba činiti, cijeni se po težini stvari, što se u našem slučaju zove mehanizam koordinacije i funkcionalnost procesa. Za proces evropskih integracija je potrebna snaga političara koji promovišu evropske vrijednosti, koji će voditi realnu, unutrašnju i spoljnu politiku interesima, čiji je primarni cilj zdrava ekonomija, ulaganja u energetiku, poljoprivredu, obrazovanje i druge sektore.

Statistika kaže da je Evropska unija najveća ekonomija u svijetu, da u njoj živi više od 500 miliona stanovnika, da društveni bruto proizvod premašuje 13 biliona eura (25.700 eura po glavi stanovnika). Takođe je evidentno da postoje značajne razlike u standardu među zemljama članicama, od Luksemburga koji sa 83.400 eura ima 15 puta veći BDP po glavi stanovnika do posljednje plasirane Bugarske (BDP 5.500 eura po stanovniku). Nezaposlenost je stabilna i iznosi 10,9%. Najmanja nezaposlenost među zemljama članicama je u Austriji (4,8%), Njemačkoj (5,2%) i Luksemburgu (6,1%), a najviša je u Grčkoj (27,4%) i Španiji (26,7%).

Nakon stabilizacije i prilagođavanja standardima i vrijednostima Evropske unije, i svih smetnji koje ometaju napredak Bosne i Hercegovine, treba napomenuti da se oscilirajućim intenzitetom pojavljuju problemi unutar Evropske unije koji dovode do smanjenja pritiska na političke strukture u Bosni i Hercegovini. Jedna od njih jeste ekonomska kriza koja je očekivano usmjerila pažnju na rješavanje problema unutar Unije, nakon toga su nastupili izbori za Evropski parlament i neizostavna ukarajinska kriza, koja će svakako pojačati pritisak na zemlje zapadnog Balkana. S druge strane, Bosnu i Hercegovinu očekuju Opšti izbori 2014.

Dakle, evropske integracije rade na poboljšanju poslovnog ambijenta, čemu će sigurno doprinijeti sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju koje predviđa unutrašnje reforme koje treba da pokrenu ekonomiju, vladavinu prava, poštovanje ljudskih i manjinskih prava, odnosno kao

11 Ispitivanje javnog mijenja, februar 2014., www.dei.gov.ba

of this paper, serve as a regulatory instrument of political and economic reforms. And that is its essence.

REFERENCES

1. Dinan, Dezmon, *Sve bliža unija Uvod u evropsku integraciju*, Službeni glasnik, 2009
2. Fuše, Mišel, *Evropska unija pola veka kasnije: stanje i scenariji obnove*, Službeni glasnik, Beograd, 2009
3. Hiks, Sajmon, *Politički sistem Evropske unije*, Službeni glasnik, Beograd, 2007
4. Hix, Samon, i Goetz, Klaus H., *Introduction: European Integration and National Political System*, West European Politics, 2003
5. Janjević, Milutin, *Spoljna politika Evropske unije*, Službeni glasnik, 2007
6. Olsen, Johan P., *Europeanization*, Oxford University Press, Oxford, 2003
7. Samardžić, Slobodan, *Evropska unija kao model nadnacionalne zajednice*, Institut za evropske studije, Beograd, 1998
8. Samardžić, Slobodan, *Srbija u procesu pridruživanja Evropskoj uniji*, Službeni glasnik, Beograd, 2009
9. Špirić, Nikola, *Evropska unija uslovi i uslovljavanja*, Ekonomski fakultet Banja Luka, Grafid, 2010
10. Vukadinović, Radovan, Lidija Čehulić, *Politika evropskih integracija*, Ljevak, Zagreb, 2011
11. Vukmirica, Vujo i Nikola, Špirić, *Ekonomska monetarna integracija Evrope*, Ekonomski fakultet u Banjoj Luci, 2005
12. Report from the Commission The Stabilisation and Association process for South East Europe Third Annual Report, Brussels, COM(2004) 202 final, 30.3.2004
13. Communication from the Commission to the European parliament and the Council, Western Balkans: Enhancing the European perspective, Brussels, COM(2008) 127 final 5.3.2008
14. Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and Bosnia and Herzegovina, of the other part, Luxembourg, 16 June 2008
15. Godišnjak foruma za međunarodne odnose Evropskog pokreta u Srbiji, Službeni glasnik, Beograd, 2010
16. Progress report 2013, Bosnia and Herzegovina, Communication from the commission to the European Parliament and the Council, Enlargement Strategy and Main Challenges 2013-2014, Brussels, 16.10.2013, SWD(2013) 415 final
17. Communication from the commission to the European Parliament and the Council, Western Balkans: Enhancing the European perspective, COM(2008) Brussels, 5.3.2008.

što smo naveli u samom naslovu rada kao regulatornom instrumentu političkih i ekonomskih reformi. A to i jeste njegova suština.

LITERATURA

1. Dinan, Dezmon, *Sve bliža unija Uvod u evropsku integraciju*, Službeni glasnik, 2009
2. Fuše, Mišel, *Evropska unija pola veka kasnije: stanje i scenariji obnove*, Službeni glasnik, Beograd, 2009
3. Hiks, Sajmon, *Politički sistem Evropske unije*, Službeni glasnik, Beograd, 2007
4. Hix, Samon, i Goetz, Klaus H., *Introduction: European Integration and National Political System*, West European Politics, 2003
5. Janjević, Milutin, *Spoljna politika Evropske unije*, Službeni glasnik, 2007
6. Olsen, Johan P., *Europeanization*, Oxford University Press, Oxford, 2003
7. Samardžić, Slobodan, *Evropska unija kao model nadnacionalne zajednice*, Institut za evropske studije, Beograd, 1998
8. Samardžić, Slobodan, Srbija u procesu pridruživanja Evropskoj uniji, Službeni glasnik, Beograd, 2009
9. Špirić, Nikola, *Evropska unija uslovi i uslovljavanja*, Ekonomski fakultet Banja Luka, Grafid, 2010
10. Vukadinović, Radovan, Lidija Čehulić, *Politika evropskih integracija*, Ljevak, Zagreb, 2011
11. Vukmirica, Vujo i Nikola, Špirić, *Ekonomska monetarna integracija Evrope*, Ekonomski fakultet u Banjoj Luci, 2005
12. Report from the Commission The Stabilisation and Association process for South East Europe Third Annual Report, Brussels, COM(2004) 202 final, 30.3.2004
13. Communication from the Commission to the European parliament and the Council, Western Balkans: Enhancing the European perspective, Brussels, COM(2008) 127 final 5.3.2008
14. Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and Bosnia and Herzegovina, of the other part, Luxembourg, 16 June 2008
15. Godišnjak foruma za međunarodne odnose Evropskog pokreta u Srbiji, Službeni glasnik, Beograd, 2010
16. Progress report 2013, Bosnia and Herzegovina, Communication from the commission to the European Parliament and the Council, Enlargement Strategy and Main Challenges 2013-2014, Brussels, 16.10.2013, SWD(2013) 415 final
17. Communication from the commission to the European Parliament and the Council, Western Balkans: Enhancing the European perspective, COM(2008) Brussels, 5.3.2008.